

# Učiteljski Tovariš

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

**Vsebina:** Na Bled! — Iz mojega potovanja. — Učitelji kot enoletni prostovoljci. — Učiteljski pravnik. — Zmes. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

## Na Bled!

I.

O letošnjih binkoštnih praznikih nas kliče upravni odbor „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ k XIII. skupščini na Bled, o katerem poje naš veliki Prešeren:

Dežela kranjska nima lepš'ga kraja,  
ko je z okol'co ta, podoba raja.

Naša dolžnost je, da se odzovemo temu povabilu v najmnogobrojnejšem številu! Stanovska zavednost, ki prešinja vseučiteljstvo, združeno v „Zvezi“, zahteva, da pridemo o teh dnevih na Bled vsi, kolikor nas je učiteljev in učiteljic, ki delujemo za naobrazbo našega ljudstva širom avstrijskih jugoslovanskih pokrajin!

Skupščine naše „Zaveze“ so naši najlepší prazniki. Koderkoli se zberemo: na Kranjskem, Štajerskem ali Primorskem, da se posvetujemo o svojih težnjah, o svojih pravicah in dolžnostih, povsod se čutimo doma, zakaj povsod nas sprejmo s odprtimi rokami, z odprtim srcem,

povsod najdemo častno število svojih odkritih prijateljev. Simpatije do avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva so se zbudile povsod, koder prebivajo pošteni ljudje. Naše odločno in neustrašeno delovanje, naše stremljenje po napredku in popolnem osvobojenju je nam pridobilo ugled in spoštovanje povsod, kjer se zavzemajo pravični ljudje za napredovanje šolstva, kjer razumejo naša pota in dejanja.

Prepričani smo, da nas sprejme s prijateljskimi čutili tudi naš Bled, kras slovenske zemlje. Zatorej pa pohitimo tja, da si prijateljski stisnemo roke, da si povemo to, kar nas teži, da preživimo nekaj veselih trenutkov in da se okrepimo za bodočnost!

Zadnja leta se nam je bojevati toliko, da bi že v resnici lahko omagali, če bi ne imeli zavesti, da se bojemo za sveto in pravično stvar. Zagovarjati in opravičevati nam je to, kar se je izkazalo v teku dolgih let kot dobro in koristno. Naš novi šolski zakon, ki je brez dvoma nekaj izmed najpopolnejšega in najzdravejšega, kar je ustvarilo avstrijsko zakonodajstvo, ta novi šolski zakon, ki nam dovoljuje, da dihamo svobodneje, nego so dihali naši predniki pod vlado duhovništva, moramo

## Iz mojega potovanja.

(Poročal pri zabavnem večeru „Ljubljanskega učiteljskega društva“  
Fr. Črnagoj, nadučitelj na Barju.)

(Dalje.)

Jaz menim, da mora biti v Barjanih nekoliko Jaznove krvi, ker so v plavstvu tako veščji. Na ozkih deskah spuščajo se mali Barjančki po vodi daleč proč od doma preko nevarnih plitvin in opasnih globočin — pa vsak zopet srečno priplava v domače pristanišče — nikogar ne zmanjka! Če se tudi vsak hip prevračajo v vodo, da moli večkrat le dvoje cepij iz nje, se vendar vsak zopet srečno izkobaca — se malo otrese, pa zopet dalje plove.

Sam sem bil neštetokrat v nevarnosti, da utonem, a nič me ni ostrašilo, vsaj sem slišal, ko so mati večkrat djali: „Ej, če se eden v vodo prekucne, gotovo dva ven prideta!“ Zato se je menda naša družina leto za letom tako zelo množila.

In kako je drugje? — Sami veste, da zadostuje največkrat škaf — da, lonec, ki ima le dovolj veliko luknjo, da pomoli otroče svojo glavo vanj — in če je le poln vode — že se utopi dete v njem.

Ko je povodenj zopet upadala in je voda stala samo še za ped visoko nad zeleno trato, takrat pa smo imeli

mali Barjančki še neko posebno zabavo — ali bolje rečeno — strasten šport.

Drug za drugim smo se postavljali v vrsto, večji spredaj, manjši navzad — privihavali svoje že itak kratko umerjene srajčice do pod pazduhe — pa se spuščali z divjim krikom in vikom naprej, čofotaje po mirnej vodi, kot trop razpojenih divjih rac, da je škropilo čez naše glave.

In čem bolj z viška je telebnil kateri izmed tovarišev v umazano, spenjeno vodo, tembolj se je razlegal naš radostni hrup! Menim, da naj se pridejo indijanska otročeta učiti k barjanskim!

Pa še neko drugo pričakovanje nas je navdajalo ob povodnji: vselej smo pričakovali, kedaj se prikažejo od bele Ljubljane po vodi rešilne ladije, obložene z moko, krompirjem, žemljami, regljami ali celo s prekajenimi kračami.

Da tudi teh so nam pošiljali usmiljeni Ljubljančanje in reči moram, da se nam nedoraslim Barjančkom ni godilo nikdar tako dobro, kakor ob takej povodnji.

Tako nam je potekalo v istih časih naše mlado življenje v neskaljenem veselji, v popolni prostosti. Zahte-

braniti, da ga ne razdere klerikalizem, ki izteza svoje roke po šoli in ki hoče spraviti pod svojo oblast učiteljstvo. Neusmiljeno bi padal po naših plečih bič, če bi se razgrnili nad nami mrakovi nazadnjaškega in nenasitnega, pe gospodstvu in vladi hrepenečega klerikalizma!

Za to imamo dokazov, kolikor jih kdo hoče. Kjer pridejo klerikalci do moči, tam je gorje učiteljstvu. Nobena strast ni tako brezobzirna, kakor je brezobzirna strast klerikalnega reakcionarstva, ki hoče ugonobiti svojega nasprotnika do pogube. Prepričani smo, da bi blagoslavljali šolo, če bi pod klerikalnim nadzorstvom donasala ljudstvu take sadove, kakor jih sedaj, dasi dvomimo, da bi jih donasala. Ali ker so pometali klerikalce iz šole ter jo izročili učiteljstvu, zato nima današnja šola nobene vrednosti, zato je prokletstvo za ljudstvo, zato je treba učiteljstvu, ki se ne da vpreči v klerikalni jarem, ugrabiti ugled in spoštovanje z nelepimi, dostikrat naravnost ostudnimi sredstvi. Ali moremo obrekovanje, denunciranje, sumničenje in druge take lepe cvetove, ki ženo pohotno rast na klerikalnih gredicah, imenovati drugače nego ostudna sredstva?

Večkrat, da, prevečkrat smo že imeli priliko, da smo po vrednosti in zaslugi ožigosali v svojem listu početje naših klerikalcev, ki ima svoj začetek pri srebrni palici in svoj konec pri vrveh cerkvenih zvonov, in ta prilika se nam bo, kakor kažejo znamenja, še večkrat ponujala. Zato je pa že nebrojno palic padlo po nas, ali zabolal nas ni niti eden udarec, temveč vsak je tembolj utrdil v nas prepričanje, da smo na pravem poti.

Da, na pravem poti, zakaj mi nismo osamljeni, za nami je — skoro bi rekli — vse učiteljstvo. Imamo jih nekaj v svojem stanu, ki so se prislunili k našim nasprotnikom ne morebiti zato, ker jim tako velevala srce, nego zato, ker jim to kaže in donasala dobiček. Bog ve, kaj pričakujejo od klerikalcev. Ti so bogati ljudje in skrivnostni v obljubah. Če bodo kaj dali, to pokaže tista bodočnost, ki doveda nas do popolne zmage, a one do zavednosti, ko se bodo v lastno grozo videli čez in čez preprežene z mrežami, iz katerih bodo zaman iztezali zadrgnjene vratave.

valo se je od nas k večjemu le, da smo znali krave vračati.

Vse drugače pa sodi o povodnji odrasli Barjan. Boječe zre v nastopajoče jezero, s strahom poslušuje, kako curlja voda v hleve — shrambe — sobe — obupan vlačič živino iz kraja v kraj, nosi deco na svigli — jadikuje gleda uničenje svojih nad — svojega obstanka. Živež mu gnije, pohištvo trohni — kaj čuda, da postane slednjic brezbrizen, apatičen za delo — ter si išče podpore, koder le more. In malo je hiš, v katere bi voda ne stopila nikdar v letu. V takih dneh je Barjan silno, silno ubog!

Vsa barjanska dežela je ravna, nepregledna ravnina, kojo obrobajo le tamkaj v daljavi sinje gore. Meni se je vsaj nekdanj zdelo, da je to največji del sveta.

In to je dežela, ki se izmed vseh spozna, da bi jo človek celo v sanjah spoznal — nje mehki pa črni značaj jo izdaja. Vse ti odseva v črnem koloritu, kamor pogledaš: črna je mati zemlja, črna poslopja in posebno črni mali Barjančki. Osobito v tistih dneh niso hiš nikdar belili, otrok pa nikdar umivali — čemu tudi, vsaj bi hiše itak zopet počrnele in bi se otroci itak zopet namazali. Čemu torej beljenje in čemu umivanje?

Napredno učiteljstvo ima mnogo vere v bodočnost. Izučila ga je preteklost, učvrstila sedanost, zato je pogumno, delavno in zavedno, zato ima pred seboj druge in drugačne čase. Vse je pred njim, samo hlapčevanja nič več! Hlapčevati se pravi v sebi zamoriti lastno voljo in prepričanje, in se na milost in nemilost prodati nasprotniku! A taki nečemo in ne maramo biti učitelji in učiteljice, ki nam velevala stanovska dolžnost, da vzgajamo z n a č a j e. Kdor ni sam značaje, pa vzgaja značaje, ta dela čudeže, ki jim ni realna sedanost kar nič več prijazna.

Jean Paul je zapisal te besede: „Einem Albrecht Dürer, der gern Kreuzigungen malte, hätte niemand besser sitzen können, als der Schulstand, nämlich der deutsche; und wenn auf das vierjährige Lehramt Christi die Kreuzigung erfolgte, so begleiten sogleich beide einander bei uns“.

Dobro je, če te besede natančno premislimo in si jih zapomnimo. Potem pridemo vsi brez izjeme do prepričanja, da imamo opraviti z brezobzirnim sovražnikom, katerega početje ne smemo niti za trenutek pustiti v nemar, temveč ki mu moramo vedno gledati na prste, kakor radovednemu otroku, ki utika povsod svoj nos — tudi tja, kjer ga ni treba.

Na boj so nas izzvali, zatorej se ne smemo potisniti po kotih, temveč ga moramo izvojevati. Podlegli ne bomo! V sebi čutimo toliko moči, da smo dovolj jaki za tak boj. Ko smo se prebudili iz politiškega mrtvila in ko so nas začele upoštevati tudi politiške stranke, ko je učitelj celo kandidiral v državni zbor, takrat so se smejali, zaničljivo smejali klerikalci, češ, kaj vse si upa ta učiteljska smelost! Zatorej so nas v tistih polpreteklih dneh tako nesramno žalili, da jim bo treba to o priliki pošteno in z obrestmi vrniti. Ne omenili bi danes tega, da se nismo spomnili žalostnih ulog, ki so jih v tem volilnem boju igrali tudi nekateri izmed našega stanu. To je karakteristično za ljudi, ki izgube prepričanje. Za lastni dobiček ti prodajo vest in mišljenje, kako bi potem ne mogli med kmetiškim ljudstvom grditi svojega stanovskega tovariša? Mislimo, da ni treba po-

Ker je bila Barjanom že nekdanj črna boja posebno k srcu prirasla, krstili so tudi svoje glavno mesto z imenom Črna vas, in celo meni so iz posebnega počeščenja priredili črni priimek, rekši: „Črne goj!“ kar je isto kakor: črne vzgajaj — da bodo beli, kajpak družega.

Mehke je pa tudi značaj barjanskih tal in barjanskega rodu. Kako mehka so barjanska tla, to bi vam znali praviti še najbolje silni ljubljanski lovci, ki se s čudovito potrpežljivostjo vgrezajo vanje do kolen, pa plaše še s čudovitejšo vztrajnostjo tisto peščico plahe divjačine, ki se je po nesreči zatekla ali zaletela na Barje.

Vsaj ne trdim ravno, da bi je grozni strelci preneusmiljeno spravljali na oni svet — ko ob strelcu na četero rac zleti njih petero v sinji zrak, a smilijo se mi uboge živalice, ko se brez potrebe plaše.

Mehkega značaja pa so tudi Barjani, ki se dele po veri v bolj izvirne mohamedane in manj izvirne — kar jim nareja včasih mnogo nepotrebnega sovraštva.

Nekdanj ni bila razdelitev še taka. Vkljub temu, da jih je privabilo na Barje barjansko bogastvo od vseh štirih vetrov, bil je vendar vsak priseljenec zadovoljen z vero drugega. Nikomur ni prišlo na misel, da bi se smatral boljšim muslimanom od svojega bližnjega, da, celo sebe

sebe poudarjati, da tako početje gotovo koristi ugledu šole!

Kar nas je združenih v „Zavezi“, moramo drug od drugega zahtevati, da smo značajni ljudje! Polovičarjev, strahopetcev in vohunov ne rabimo, mi rabimo celih, odločnih in pogumnih mož! Mi ne maramo ljudi, ki kriče vedno in vedno: katoliški, katoliška, katoliško! To je zloraba, to je hinavščina! Mi hočemo čistih značajev in poštenih dejanj, ki ustvarjajo, a ki ne razdirajo. Če mi vedno kričiš, da si katoliški, ti tega gotovo ne verjamem, sodim te po tvojih dejanjih! A če ruješ proti temu, kar je dobrega, če ne ceniš zakona, ki je sankcioniran in katerega plodovi se kot nebeška mana sipljejo na naše ljudstvo, potem je tvoje katoličanstvo samo na jeziku, a tvoje srce je kot vrt, ki so ga zamedli plazovi mrzlega snega!

## Učitelji kot enoletni prostovoljci.

Učiteljstvu se kaj rado predbaciva, posebno v političnem boju, da nismo akademično izobraženi, da smo navadni kričači, ki smo vsled svojih sijajnih uspehov morali zapustiti gimnazij ali pa realko ter se posvetiti učiteljskemu stanu itd. Da so pa to le oni vsakdanji kričači, ki s svojim pouličnem kričanjem hočejo dospeti na višjo stopinjo politične lestve, ni treba posebe poudarjati. Da pa smatrajo resni krogi učitelja, ki je dovršil z dobrim uspehom učiteljske t. j., da ima učiteljsko zrelostno izpričevalo isto veljavo, kakor recimo gimnazijsko ali realsko, ravno tako sposobnega za vsako delo — izvzete so tu le študije na univerzah, a tudi tu že poka led, vzgled bodi univerza v Jeni na Nemškem, seveda to pa iz jako tehtnih vzrokov, in ti so, ker bi potem šole po deželah samovale in to bi bilo izvestnim krogom pač po volji — kakor gimnazijskega ali pa realčnega abiturijenta.

Strogi vojaški krogi so to izprevideli že pred dobrimi desetimi leti, zakaj izdali so postavo, na podlagi katere imajo učiteljsniki ravno tako pristop do enoletnega vojaškega službovanja kakor abiturijenti gimnazija ali realke.

so spoznavali v svoji ponižnosti večjimi grešniki. Le nekako nezaupljivi so bili drug do drugega — separatisti so bili — po geslu: sam delal, sam pil.

Separatisti ostali so tudi še dandanes, če se jim polvoljno godi, ob času potrebe pa se zatekajo kaj radi k sosedu iskat pomoči.

Niso pa ostali enaki glede vere. Del Barjanov vtepel si je v glavo, da je pristnejši mohamedovec isti, ki se sklicuje vsak hip na koran, četudi zahaja izjemoma v sosedov dimnik po prekajene klobase, kakor pa tisti, ki nima v ustih Alahovega imena, pa skuša preživljati sebe in svojo družino s krompirjem, ki ga je pridelal na lastnem zemljišču.

Mehki so Barjani tudi dandanes še v toliko, da ob času volitev svojih odposlancev v divan niso pretrdi ob zapeljivih besedah in ponudbah te ali one stranke. Njihovo srce se da omehčati ter dobi njih razum odločno prepričanje istega, ki mu ponuja več — bodisi vina ali žganja.

Dà, žganje! — To je tudi Barjana senčna stran — četudi revež drugače ne more! S čim naj si pa vendar žejo gasi?

In oni isti učiteljski prijatelji(?) naj blagovolijo enkrat povprašati na pristojnem mestu, kedo je priljubljenejši pri višjih vojaških interesentih kot častnik, ali učiteljski ali gimnazijski oziroma realčni abiturijent, dobili bodo odgovor, da ga ne bodo veseli.

Toda žal, da se te tako težko pribojevane dobrote ne poslužujejo učiteljsniki v isti meri, kakor bi se jo morali — z ozirom na naš ugled — in kakor bi si jo lahko. Seveda kot vzrok temu navajajo se najčešče pač ti-le razlogi: 1., da enoletniki rabijo celo leto za vojaštvo (nevštevši poznejših vaj), med tem ko navadni rezervisti rabijo le v vsem skupaj 14 do 24 tednov; 2., da je enoletnik, ako ne prebije povoljno častniške preskušnje, primoran potem služiti še eno leto; kot učitelj-vojak pa vživa dobroto, služiti 13 oziroma 24 dnij; 4., da se leto, ki se služi kot enoletnik, ne upošteva pri učit. službi; 5., da je biti učitelj-vojak veliko prijetneje kakor enoletnik, ker učitelja-vojaka pri vajah uvrste navadno k takoimenovani učiteljski kompaniji, kjer se prav dobro imajo, in 6., da se večina učiteljsnikov prestraši financijske strani enoletnikov.

Ti pomisleki so pa prav ničevi in iz „drena“, pa iz sto let suhega, izviti, kar je pač lahko dokazati.

Akoravno mora enoletni prostovolec služiti eno leto, vendar naj to ne plaši nikogar, da bi radi tega zavrgaval ono dobroto, ono pravico, ki ga stavi na isto stopinjo inteligencije kakor jo vživata gimnazijski oziroma realčni abiturijent; in vendar je „krvava“ dolžnost vsakega učitelja, skrbeti za ugled svojega tako teptanega ugleda in s tem, da bi se vsi za vojaštvo sposobni učitelji posluževali te pravice, bi ugled učiteljstva hitro dosegel ono stopinjo, kakor jo uživa naprimer uradniški in to ne samo pri inteligenciji, še bolj pri priprostem kmetiškem ljudstvu, zakaj tu je vojaška suknja, posebno častniška — še iz starodavnih tradicij sem — v posebnem čislju. In ali bi ne bila še posebna čast, služiti cesarja kot kadet, oziroma častnik?

„Z vodo“ — pravite? — „Da z vodo“ — to se ložje reče, kakor stori, česar tudi sami ne verjamete in tega niti ne delate, ko vam nikdar vir studene, čiste vode ne usahne.

Sedaj pojte pa žejo gasit še-le z barjansko vodo. Povem vam, da se ta boljše jé, kot pije!

To vam je umazano žolta tekočina, v kateri vse gomezi tenkih vijugastih kačic in črnih miniaturnih krokodilčkov, da človeka že prej mrzlica stresa, kot pa pokusi to gosto pijačo.

Vrhutega je Barjan ustvarjen prav tako kot drugi ljudje, ki tudi ne ljubijo vode posebno.

Vina piti Barjan tudi ne more, ker vidi le v svetih časih v rokah okrogel denar — in tako se ti maje možiček ob nedeljah v mesto z grošem v žepu — domu pa z žganjem v glavi.

Pot do mesta je dolga, v cerkvi tudi ne opravi kar mimogrede, kot delate to vi Ljubljančanje — je-li čuda, da zahteva njegovo telo tudi kakega pokrepčila?

(Dalje.)